

I Read Braille with My Eyes! (Review on the Educational Rights of Low Vision Children)Hajati Ziabari B¹, Yaghouti E², Riazi A³**Abstract**

Purpose: Low-vision children face major challenges in educational settings. The aim of this study was evaluation of vision among these children in relation to their educational right.

Methods: a clinical study was conducted at four exceptional schools for blind and partially sighted children in Tehran capital of Iran. These examinations included measuring distant and near visual acuities as well as refractive errors. These examinations were carried out at the low vision clinic in Iran University of Medical Sciences.

Results: A total of 273 children were studied. of these, 40 individuals (14.7 %) are able to study at normal school. 68 people (25 %) who studying with Braille are able to continue to study with their vision. 68 people (25 %) need spectacles. 26 people (9.5 %) need dark room exercises, but these facilities are not available. 36 people (13 %) have special needs, such as cosmetic surgery, artificial eyes, contact lenses, and special sunglasses. Some of the students studying with Braille claim that they are able to read Braille with their eyes, but they are not allowed to use their vision. Teachers usually use the blindfold to avoid child to see in order to teach them Braille.

Conclusion: The educational rights of low-vision children in the light of the general principles of law, such as the principle of justice and fairness, must be evaluated. The right of education is an example of the rights of citizenship and human rights. Therefore, it is necessary for the legislator to take special care and special attentions for particular groups, such as low-vision children. Growth and development during childhood have a great deal of dependence on vision. For infants and children creating visual memory is considered as a reference for future activities. In low vision rehabilitation, the residual of the vision should be used more effectively. Otherwise, the problem of growth and development will also spill over these children. It seems that the rights of visually impaired children in our country, Iran, needs serious reconsideration.

Keywords: Children, Low vision, Braille reading, Growth and development, Educational rights

Received: 2018.05.25 Accepted: 2019.07.03

من بریل را با چشم هایم می خوانم! (تاملی بر حقوق آموزشی کودکان کم بینا)

بتول حاجتی ضیابری^۱، ابراهیم یاقوتی^۲، عباس ریاضی^۳

هدف: هدف از این مطالعه بررسی وضعیت بینایی کودکان کم بینا و حقوق آموزشی مرتبط با وضعیت بینایی آن ها می باشد.

روش بررسی: این مطالعه بر روی دانش آموزان مدارس استثنایی کم بینایان انجام گرفت. بینایی دور و نزدیک و عیوب انکساری اندازه گیری شد. ضمناً حقوق آموزشی کودکان کم بینا در منابع حقوقی مورد بررسی قرار گرفت.

یافته ها: ۲۷۳ کودک مورد بررسی قرار گرفتند که از این تعداد ۴۰ کودک (۱۴/۷٪) توانایی ادامه تحصیل در مدرسه عادی را داشتند. ۶۸ نفر (۲۵٪) که با بریل درس می خواندند قادرند که با کمک وسایل کمکی، با بینایی ادامه تحصیل بدهند. ۶۸ نفر (۲۵٪) به عینک نیاز داشتند. ۲۶ نفر (۹/۵٪) به تمرینات اتاق تاریک نیاز داشتند اما این امکانات موجود نبود. ۳۶ نفر (۳٪) به اقدامات خاص مثل جراحی زیبایی، چشم مصنوعی، عدسی تماسی رنگی و عینک های آفتابی نیاز داشتند. برخی از دانش آموزان این مدارس که با بریل مشغول ادامه تحصیل بودند قادر بودند که با چشم خود بریل را بخوانند. اما اجازه نداشتند از بینایی خود استفاده کنند. برای آموزش خط بریل از چشم بند استفاده می شد.

نتیجه گیری: حقوق آموزشی کودکان کم بینا در پرتو اصول کلی حقوق، همانند اصل عدالت و انصاف بایستی مورد بررسی قرار بگیرد. حق آموزش از مصادیق حقوق شهروندی و حقوق بشری است لذا بایستی لولزم کمک بینایی و شرایط ویژه برای اقشار خاص مثل کودکان کم بینا مورد توجه قانون گذار قرار بگیرد. رشد و تکامل در زمان کودکی وابستگی بسیار زیادی به بینایی دارد. ایجاد حافظه بینایی در نوزادان و کودکان به عنوان یک رفرانس برای فعالیت های آینده محسوب می گردد. در توانبخشی کم بینایی بایستی از باقیمانده بینایی حد اکثر استفاده صورت پذیرد در غیر این صورت مشکل رشد و تکامل نیز دامن گیر این کودکان خواهد شد. به نظر می رسد که حقوق کودکان کم بینا و نابینا در کشور ما ایران نیاز به بازنگری جدی دارد.

کلمات کلیدی: کودکان، کم بینا، بریل خوانی، رشد و تکامل، حقوق آموزشی

نویسنده مسئول: عباس ریاضی، Abbas.Riazi@gmail.com ، ORCID: 0000-0021-6161-9017

آدرس: تهران، بلوار میرداماد، میدان مادر، خیابان شهید شاه نظری، خیابان نظام، دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده علوم توانبخشی، مرکز تحقیقات توانبخشی

۱- دانشجوی دکترای تخصصی فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران

۲- استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران

۳- دانشیار اپتومتری و عضو مرکز تحقیقات توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

مقدمه

نظر به اینکه بینایی نقش بسیار مهمی در زندگی انسان دارد لذا نابینایی و کم بینایی آسیب های شدیدی به زندگی فرد وارد کرده و در نهایت شخص دچار ناتوانی و معلولیت می گردد. طبق آخرین آمارهای اعلام شده از طرف سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۱۸، تعداد یک بیلیون و ۳۶۷ میلیون نفر در سراسر جهان دچار آسیب بینایی هستند (۱). بیشترین علل کم بینایی در کودکان اختلالات شبکیه، گلوکوم، اسکارهای قرنیه، کاتاراکت و علل مغزی می باشد. کاهش بینایی باعث می شود که فرد مبتلا در انجام فعالیت- های روزمره دچار مشکل گردد و این وضعیت با عینک، عدسی تماسی، جراحی و دارو برطرف نمی شود. کم بینایی تقریباً ۳ میلیون کودک را در سرتاسر دنیا تحت تاثیر قرار داده است (۱). کاهش دید باعث وابستگی و عدم استقلال کودکان می شود همچنین در آینده تاثیر منفی بر مسائل آموزشی و استخدامی آن ها می گذارد (۲). ایجاد یک بینایی مناسب به کمک عینک یا وسایل کمک بینایی می تواند به رشد و تکامل بینایی به طور معجزه آسای کمک نمایند. تکنولوژی های دیجیتال مثل گوشی های هوشمند، تبلت Closed Circuit Television (CCTV) و نرم افزارهای صفحه خوان باعث افزایش مهارت های خواندن و نوشتن و افزایش ارتباط با جهان شده و در نتیجه توانسته کیفیت زندگی و مهارت- های ارتباطی

این افراد را بالا ببرند (۳).

در اعلامیه جهانی حقوق بشر نیز برخورداری از آموزش رایگان و عمومی به عنوان یک حق شناخته شده است (۴). در کنوانسیون حقوق کودک در بند سه ماده ۲۳ آمده است که کودک معلول دارای حق حمایت ویژه حکومتی است و لذا باید تا حد امکان برای آن کودک و والدین او امکانات مناسب فراهم گردد. کودک معلول باید بطور موثر به آموزش و تعلیم و تربیت دسترسی داشته باشد. خدمات توانبخشی مرتبط با معلولیت باید برای آن ها فراهم گردد (۵، ۴). کشور ها باید علاوه بر مقررات بین المللی که در این خصوص وضع شده در سطح ملی نیز قوانینی را وضع نمایند که حقوق اشخاص کم بینا و نابینا را هر چه بیشتر و بهتر تضمین کنند و زمینه مشارکت آن ها را در تمامی فعالیت های مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراهم نمایند (۵). کسی که برای انجام فعالیت های روزمره اش دچار مشکل باشد و یا نتواند آن ها را انجام دهد این فرد دارای معلولیت بینایی است. هدف از آموزش و پرورش کودکان کم بینا نباید صرفاً پر کردن اوقات فراغت و سرگرم کردن آن ها باشد. بلکه آموزش و پرورش صحیح و قاعده مند و برنامه ریزی شده برای آینده مطمئن این کودکان لازم و ضروری است. در این حقوق آموزش شامل یادگیری تمام مهارت هایی است که برای انجام امور روزمره زندگی لازم است (۶، ۷). لذا قوانین خاص اشتغال، درمان، سلامت،

روش بررسی

در سال ۱۳۹۷ دانش آموزان چهار مدرسه مخصوص نابینایان و کم بینایان در تهران و شهر ری جهت معاینه به کلینیک کم بینایی دانشکده توانبخشی ایران مراجعه و مورد معاینه قرار گرفتند. نمونه گیری از بین جمعیت صورت نگرفت و کل مراجعین مورد بررسی قرار گرفتند. معاینات شامل اندازه گیری بینایی دور و نزدیک، مقدار عیوب انکساری و تعیین علت اصلی کاهش بینایی بود. در این معاینات از دستگاه های تعیین نمره کامپیوتری و دستی استفاده شد.

اندازه گیری بینایی با کمک چارت E با مقیاس Logarithm of Minimum Angle of Resolution (Log MAR) مورد بررسی قرار گرفت (۹). نظر به این که این چارت را تا فاصله یک متری می توان بکار برد فاکتور تصحیح در فاصله تست لحاظ گردید. افرادی که نتوانستند در این فاصله جواب دهند با کمک چارت E تکی به ابعاد ۱۷/۵ سانتی متر استفاده شد برای افرادی که حدت بینایی کمتری داشتند بر اساس رفرانس های موجود از مقدار معادل Log MAR آن ها استفاده شد، بدین ترتیب که شمارش انگشتان در جلوی چشم (۲/۲) حرکت دست (۲/۳)، درک نور (۲/۵) و بدون درک نور ۳ Log Mar در نظر گرفته شد هدف از این مطالعه تبیین و توصیف عینی از حقایق و شرایط آموزشی فعلی دانش آموزان کم بینا است. در این مطالعه سعی شده که وضعیت موجود درباره مقدار بینایی باقی مانده و شرایط تحصیلی این کودکان توصیف گردد.

یافته ها

این مطالعه از نوع توصیفی بود. تعداد ۲۷۳ مورد معاینه قرار گرفتند. میانگین سنی آن ها $3/8 \pm 12/56$ بود. کوچکترین فرد ۵ سال و بزرگترین آن ها ۲۴ سال سن داشت. تعداد ۱۵۸ نفر پسر (۵۸٪) و ۱۱۵ نفر دختر (۴۲٪) بودند.

در مدارس مورد بررسی تمام مقاطع تحصیلی از پیش دبستانی تا پیش دانشگاهی ارایه می گردد. کلیه شرکت کنندگان در این مطالعه دارای پرونده پزشکی بودند و در این پرونده ها تشخیص علت کم بینایی و نابینایی توسط چشم پزشک مربوطه گزارش شده بود. مهم ترین علت کم بینایی و نابینایی به ترتیب عبارت بود از : ۷۸ نفر دچار

آموزش و پرورش و غیره بایستی بصورت تبعیض های مثبتی برای آن ها اعمال گردد.

در دین مبین اسلام وقتی از حقوق کودک سخن به میان می آید منظور هم حقوق مالی و هم حقوق غیر مالی است. در اسلام افراد نابینا و کم بینا از کرامت بالایی برخوردار هستند و اگر به احادیث و روایات توجه شود این موضوع کاملاً مشخص است (۸). در فقه اسلامی توجه خاصی به موضوع نابینا و کم بینا شده است در حدیثی از امام صادق (ع) آمده است که امام مقداری پول به یکی از یارانش که نابینا بود داد و فرمود برای خود یک راهنما تهیه کن.

آیا ضمناً به فرض این که قانون گذار براساس فقه امامیه، حقوق این افراد را به رسمیت شناخته باشد آیا صرف به رسمیت شناختن کفایت می کند یا خیر؟ چه راهکارهای حقوقی برای تضمین این حقوق پیش بینی شده است. نواقص و کاستی های آن ها چیست؟ مثلاً وضعیت حقوق آموزشی کودکان نابینا و کم بینا در نظام حقوقی ایران چگونه است. آیا حقوق آموزشی کودکان کم بینا مرد توجه قانونگذار قرار گرفته است و برای اجرایی شدن آن قوانین دستورالعمل های لازم تصویب شده است. این موضوع یکی از موارد و مسایل روز و مبتلا به جامعه کنونی ما است و قشر زیادی درگیر آن می باشند. مشکلات آموزشی کم بینایان از دوران پیش از دبستان شروع می شود. کودکان کم بینا باید در مهدکودک های عادی و در کنار سایر کودکان آموزش ببینند، اما در بسیاری از موارد از ثبت نام آن ها جلوگیری می شود با این بهانه که امکانات و مربیان متخصص برای آموزش این کودکان نداریم. بنابراین اولین مرحله تبعیض آموزشی قبل از دوران رسمی آموزش اتفاق می افتد و این یکی از ضعف های جدی است که باید مورد توجه قرار بگیرد. متأسفانه در حال حاضر موضوعات فقهی مربوط به نابینایان و کم بینایان به صورت یک منبع مستقل جمع آوری نشده است و این گونه دستورات در موضوعات فقهی پراکنده می باشند. در نظام حقوقی ایران کم بینایی بر اساس معیار سازمان بهداشت جهانی در نظر گرفته شده است. هدف از این مطالعه بررسی وضعیت بینایی کودکان کم بینا و شرایط تحصیلی متناسب با کم بینایی آن ها می باشد. انتظار می رود که این کودکان از حقوق آموزشی مناسب برخوردار باشند.

تمرینات اتاق تاریک برای کودکانی که درک نور دارند بکار می رود و تلاش می شود که به کمک طول موج-های مختلف و شدت های متفاوت سلول های بینایی را وادار به تحریک کرد. به عبارت دیگر با این تحریک نوری سلول ها را به آستانه بینایی نزدیک کرد. ۳۶ نفر به اقدامات خاص مثل جراحی زیبایی، چشم مصنوعی، عدسی تماسی رنگی و عینک های آفتابی مخصوص نیاز دارند (برای یک چشم و یا هر دو چشم). برخی از دانش آموزان که با بریل مشغول ادامه تحصیل هستند قادرند بریل را بدون لمس و با بینایی خود بخوانند.

بحث و نتیجه گیری

یادگیری و آموزش خط بریل تنها راه و ابزار شناخته شده برای اهداف آموزشی کودکان نابینا است. اگر چه این خط برای کودکان کم بینایی شدید نیز بکار می رود امروزه اعتقاد بر این است که هر چه زودتر بایستی خط بریل را به تمام کودکان کم بینا یاد داد چون ممکن است که در آینده ب نابینا شوند. هر چند که عده ای از این کودکان از بینایی مناسبی برخوردار باشند..

در این مطالعه دید نزدیک کودکان بدون وسیله کمک بینایی اندازه گیری شد. نتایج نشان داد که بسیاری از این کودکان قادرند که با کمک یک وسیله کمک بینایی مناسب و یا کتب درشت خط بتوانند با بینایی خود ادامه تحصیل دهند. تعداد ۴۰ نفر از این کودکان دارای بینایی نسبتا مناسبی هستند و قادرند در مدرسه عادی نیز درس بخوانند. بدین معنی که اگر در فاصله بین یک تا دو متری از تابلو بنشینند بینایی آن ها برای ادامه تحصیل در مدرسه عادی کافی است. دید نزدیک این کودکان نیز برای ادامه تحصیل با بینایی مناسب بود. در بسیاری از کشور ها کودک کم بینا یا نابینا را بر اساس معیار های قانونی تعریف می نمایند مثلا نابینایی قانونی. لذا بر این اساس امکانات آموزشی مناسب فراهم می گردد (۱۵).

مطالعات نشان داده اند که حافظه بینایی و استفاده از بینایی در آینده به عنوان یک رفرانس برای فعالیت های بعدی محسوب می گردد (۱۰). تحریک بینایی در سال های اول زندگی بسیار حیاتی است و ممکن است بعدا خیلی موثر نباشد (۱۰). بر اساس آخرین نتایج علمی، رشد و یادگیری در زمان نوزادی و کودکی وابستگی بسیار زیادی به چشم و بینایی دارد. بطوری که برخی منابع ۷۰ تا ۸۰

بیماری های شبکیه ای بودند. ۳۴ نفر آب سیاه، ۳۰ نفر Retinopathy of Prematurity (ROP) نارس بودن در زمان تولد، کدورت های قرنیه ای ۲۵ نفر، شب کوری ۳۳ نفر، بیماری لبرز Amaurosis (LCA) ۲۵ نفر آلبنیسم ۸ نفر، دیگر بیماری ها مثل فقدان چشم، میکرو فتالمی، انحراف چشم، عیوب انکساری، کاتاراکت، ۴۰ نفر مشکلات مغزی و تومور. بینایی دور این کودکان بر اساس معیارهای World Health Organization (WHO) به (۱) شرح ذیل است. ۵ چشم دارای بینایی طبیعی بود. تعداد ۵ چشم در درجه بندی کم بینایی ملایم (Mild) حداکثر ۲۰/۴۰ قرار گرفت. در محدوده کم بینایی متوسط (Moderate) حداکثر ۲۰/۶۰ تعداد ۵۸ چشم قرار داشت. تعداد ۴۰ چشم دچار کم بینایی شدید (Sever) حداکثر ۲۰/۲۰۰ بود. بر اساس معیار فوق بینایی کمتر از ۲۰/۴۰۰ به عنوان نابینا در نظر گرفته می شود که تعداد ۱۲۳ چشم در این محدوده قرار داشت. علاوه بر این، تعداد ۵۵ چشم بینایی در حد دیدن حرکت دست (Hand Motion)، ۱۴۰ چشم در حد درک نور (Light Perception) و ۱۲۰ چشم درک نور هم نداشتند (No Light Perception). بینایی نزدیک این کودکان نیز مورد بررسی قرار گرفت و مشخص گردید که بسیاری از این کودکان بینایی نزدیک بهتری دارند. تعداد ۴۸ چشم بینایی بین ۲۰/۲۰ تا ۲۰/۵۰ داشتند و لذا قادر بودند که بدون هیچ وسیله ای خطوط کتاب درسی را بخوانند. تعداد ۱۹ چشم بینایی در حد ۲۰/۶۰، ۲۴ چشم بینایی ۲۰/۸۰، ۲۳ چشم بینایی ۲۰/۱۰۰، ۱۱ چشم بینایی ۲۰/۱۲۰، ۲۰ چشم بینایی ۲۰/۱۶۰، ۲۶ چشم بینایی ۲۰/۲۰۰ و تعداد ۶۳ چشم بینایی بین ۲۰/۴۰۰ تا ۲۰/۵۰۰ داشتند.

با توجه به وضعیت بینایی این کودکان تعداد ۴۰ نفر از این کودکان بینایی آنها نزدیک به بینایی طبیعی است.. ۶۸ نفر از این کودکان که با بریل درس می خوانند قادرند که با کمک وسایل کمک بینایی و با چشمان خود (یک چشم و یا هر دو چشم) و نه با لامسه ادامه تحصیل بدهند و نیازی به بریل آموزشی ندارند اما این گونه وسایل در اختیار آن ها نیست و یا تاکید شده که بایستی با بریل ادامه تحصیل بدهند. ضمنا ۶۸ نفر از این کودکان به عینک نیاز دارند اما عینک ندارند. ۲۶ نفر به تمرینات اتاق تاریک نیاز دارند اما این امکانات موجود نیست.

درصد از رشد و تکامل را به بینایی ارتباط می دهند. بنابراین کودکی که بینایی ندارد و یا کم بینا است علاوه بر مشکل بینایی که باید تا آخر عمر با آن زندگی کند با مشکل دیگری بنام نقصان رشد و تکامل مواجه است (۱۱)، (۱۲). کودکی که فاقد بینایی است در تمام رفتارها و امور ادراکی دچار تاخیر است. مثلا تصویر سازی ذهنی در افراد نرمال بصورت آنی رخ می دهد در حالی که تصویر سازی شنیداری به دنبال ادراک شنیداری رخ می دهد. بر اساس اصول فیزیولوژیک، شدت روشنایی محرک های بینایی و شرایط ایجاد آستانه بینایی موجب تحریک سلول های بینایی شده و این امکان وجود دارد که مقداری بینایی بوجود آید. پس حداقل تحریک را باید مشخص کرد در مواردی که بینایی شدیداً کاهش دارد می توان از تمرینات اتاق تاریک استفاده کرد. در این مطالعه تعداد ۲۶ نفر از دانش آموزان این مدارس به تمرینات اتاق تاریک نیاز دارند. اما نه امکاناتی وجود دارد متأسفانه معلمین و مربیان مدارس مخصوص کم بینایان با این گونه امکانات آشنایی ندارند! پس اگر یک کودک کم بینا نتواند محرک های بینایی بدست آورد مراحل رشدی او مثل یک کودک نابینا صورت می گیرد و اینجاست که اهمیت هر چه بیشتر دیدن با باقی مانده بینایی مشخص می شود. امروزه وسایل جدید برای توانبخشی کم بینایی ابداع شده است و حتی ابداع وسایل مخصوص تحرک و جهت یابی باعث شده که کم بینایان و نابینایان بتوانند در جامعه تردد نمایند (۱۳، ۱۴). فراهم کردن آموزش های اختصاصی برای این کودکان یک امر بسیار ضروری و لازم است (۱۶). ضمناً این کودکان نباید خود را جدا از دیگر هم سن و سالان خود که بینایی طبیعی دارند بدانند (۱۷). نظر به اینکه عینک نمی تواند موجب افزایش قابل توجه بینایی در کودکان کم بینا گردد لذا برخی از معاینه کنندگان اصراری بر استفاده از عینک ندارند. اما باید تاکید کرد که بهر حال تصحیح عیوب- انکساری موجب ایجاد تصویر شفاف تر بر روی شبکیه می گردد هر چند که بینایی بیشتری حاصل نشود. وسایل کمکی می توانند از طریق بزرگ نمایی، افزایش کنتراست، روشنایی و رنگ، بینایی بسیار مناسبی را برای کودک کم بینا فراهم آورد. امروزه در کشور ما ایران مدارس مخصوص کم بینایان موجود ندارد و مدارس فعلی تحت عنوان مدارس استثنایی فعالیت می نمایند. این مدارس از وسایل و تجهیزات مخصوص کم بینایان بندرت استفاده می کنند اما

در زمینه بریل فعال هستند. بایستی یاد آوری کرد که مطالعات کمی در دسترس است که نشان می دهد که آموزش های اختصاصی و مدارس مخصوص کودکان کم بینا در برخی کشورها نیز وجود ندارد (۱۸) بهر حال موضوع بسیار قابل تامل و از منظر فقهی و حقوقی قابل بررسی است. آیا این کودکان از حقوق قانونی خود محروم شده اند. اگر یک کودک کم بینا بدون لمس کردن نقاط بریل می تواند با استفاده از بینایی آن را بخواند بدین معنی است که این کودک بینایی بسیار خوبی دارد. پس این فرد چه انگیزه ای باید داشته باشد که بخواهد بدون لمس کردن، این خط را با چشم بخواند. امروزه کودکان نابینا که امکان استفاده از چشم و بینایی برای آنها وجود ندارد می توانند برای خواندن از خط بریل استفاده کنند (۱۹). حروف برجسته بریل معمولاً برنگ سفید و بصورت نقاط کوچکی به اندازه دو یا سه برابر ته یک سنجاق می باشند که با لمس کردن قابل خواندن می باشند. اگر در یک صفحه کاغذ سفید با خودکار سفید بخواهیم متنی را بنویسیم و بعد آن را بخوانیم کار سخت و دشواری خواهد بود. حروف برجسته بریل نقاط برجسته سفیدی هستند که معمولاً در یک زمینه سفید آنرا بوجود می آورند. شما که در حال خواندن این متن با چشم خود هستید یک لحظه تصور کنید که این کلمات بجای رنگ مشکی برنگ سفید نوشته شوند. اگر در یک صفحه سفید یک جمله با رنگ سفید نوشته شود با این شرایط دیده نمی شود چون که کنتراست صفر است. حال یک کودک کم بینا چرا برای خواندن خط بریل با چشم هایش تلاش می کند. جواب خیلی سخت نیست. اول اینکه این کودک نابینا نیست بلکه کم بیناست. دوم اینکه معیار کم بینایی در کشور ما ایران میزان بینایی دور است و به بینایی نزدیک توجهی نمی شود. بدین معنی که این کودک در بینایی دور خود قطعاً مشکل دارد اما همین کودک در بینایی نزدیک بسیار توانمند است. دلیل دیگر این است که مغز این اجازه را نمی دهد لذا تا زمانی که بینایی وجود دارد بطور خودکار از لمس استفاده نمی شود. علت این است که چشم و دست رقیب هم هستند. تا زمانی که چشم غالب است دست دخالتی ندارد اما به محض اینکه بینایی کنار گذاشته شد و یا از بین رفت دست ها شروع بکار می کنند. مثلاً اگر شما در یک محیط تاریک قرار بگیرید اولین کاری که می کنید استفاده از دست هاست

وسایل اپتیکی و تکنولوژی های دیجیتال می باشد (۲۳). این وسایل از طریق افزایش نور، اختلاف رنگ، افزایش کنتراست، درشت تر کردن و یا سخنگو کردن می توانند به کودک کم بینا کمک کنند.

بزرگترین مشکل افراد کم بینا در دید نزدیک مربوط به خواندن و نوشتن و دیدن جزئیات است که در اکثر موارد با وسایلی مثل ذره بین تا حدودی برطرف می شود. استفاده از ذره بین باعث بهبود بینایی کار آمد کودکان کم بینا می شود و در نتیجه موجب مشارکت این کودکان در آموزش می شود (۲۴).

یک موضوع مهم که در این مطالعه باید مورد تاکید قرار بگیرد این است که شکل ظاهری چشم برخی از این کودکان از نظر زیبایی بسیار ناراحت کننده است و اگر شما به این کودکان نگاه کنید متاثر خواهید شد. در این مقاله امکان چاپ این تصاویر وجود ندارد ضمنا خود کودک از وضعیت ظاهری خود آگاه نیست امروزه اعمال جراحی پلاستیک بسیار مرسوم شده است و براحتی می توان ظاهر بسیار پسندیده ای را برای کودک بوجود آورد. این امکانات را بایستی دولت ها فراهم کنند. گاهی با یک عدسی تماسی رنگی می توان ظاهر یک کودک کم بینا را بسیار تغییر داد. این موضوع در تعاملات اجتماعی اثر گذار است.

حقوق آموزشی کودکان در نظام حقوقی بسیاری از کشورها به شدت مورد توجه قرار گرفته است. بطوری که در منشور های مختلفی به طور مفصل موادی را در خصوص حق آموزشی کودکان کم بینا به تصویب رسانده اند. در این سیستم ها یک تیم آموزشی مسئولیت آموزش کودکان کم بینا را عهده دار می شوند. بنابراین یک کودک کم بینا در طی فرایند آموزشی با تخصص های مختلفی مواجه خواهد شد. مثلا معلم بینایی، معلم کمکی و سیار، معلم تحرک و جهت یابی، معلم معمولی کلاس، کار درمانگر، روانشناس، گفتار درمانگر، بینایی سنج، فیزیکیال تراپیست، متخصص کم بینایی، چشم پزشک، سرویس های حمل و نقل، ... باید یاد آوری کرد که بنا به شرایط کودک از افراد فوق دعوت به عمل می آید که وارد تیم شده و سرویس ارائه کند. یکی از برنامه های مهم که برای کودکان کم بینا از بدو تولد تا سه سالگی انجام می شود برنامه مداخله اولیه است. کلیه امکانات آموزشی مخصوص کودک نابینا و کم بینا در مدرسه فراهم می گردد (۲۶). بایستی خاطر نشان کرد که دولت ها با امضای کنوانسیون های بین

که همگی تجربه کرده ایم. پس ماجرا چیست چرا برخی از کودکان کم بینا که با بریل تحصیل می کنند اظهار می دارند که من می توانم بریل را با چشم بخوانم. پس چرا با بینایی ادامه تحصیل نمی دهند. معلوم می شود که این کودکان اجازه ندارند از بینایی خود استفاده کنند. اظهارات یکی از همین کودکان که در این مدارس در حال تحصیل است را در داخل گیومه مشاهده می کنید.

"من الان با دست می تونم راحت بریل بخونم اما با چشم تندتر می خونم. معلم مان می گه چشم هاتونو برای کارهای شخصی بذارید، اما در کلاس باید با دست بخونید." فیلم خواندن بریل با چشم توسط این کودک موجود است. بینایی این کودک و تقریبا ۴۰/۲۰ است که برای خواندن کتاب کافی است. در مراجعات کلینیکی برخی از کم بینایان بزرگ سال اظهار می کنند که در زمان کودکی و در مدرسه این توان را داشته اند اما آنها اجازه خواندن با چشم را نداشتند گزارش هایی وجود دارد که نشان می دهد در برخی از کشورها نیز این مشکلات وجود دارد (۱۹).

در قوانین حقوق بشری آمده است که کودکان باید به شهروندان آینده در جامعه تبدیل شوند بطوری که تولید کننده باشند نه مصرف کننده. آموزش رایگان و اجباری کودک جزء حقوق بشر می باشد در دو قرن اخیر اسناد بسیار مختلفی در این زمینه تدوین و مورد حمایت اکثر کشورها قرار گرفته است (۲۲). امروزه نهادهای بین المللی مرتبط با حقوق کودکان موضوعات آموزشی مورد نیاز این کودکان را بشدت مورد توجه قرار داده اند. مثلا با مراجعه به سایت یونیسف می توان کلیه معاهدات بین المللی در این زمینه را مشاهده کرد (۲۵). در حال حاضر مدارس عادی دانش آموزان کم بینا را پذیرش نمی کنند و وسایل کمک آموزشی آن ها بسیار محدود است. متاسفانه بعضا والدین دانش آموزان کم بینا مجبورند بار آموزش فرزندان خود را به دوش بکشند، یعنی کتاب های آن ها را ضبط و یا درشت خط کنند. این موضوع از نظر حقوقی یک وظیفه می باشد که دولت ها باید انرا انجام دهند... کیفیت زندگی کودکان کم بینا تحت شرایط توانایی های بینایی آن هاست. این کاهش دید اثر منفی بر کیفیت زندگی می گذارد و باعث افسردگی، افزایش ریسک زمین خوردن و باعث وابستگی و عدم استقلال کودکان می شود. همچنین تاثیر منفی بر مسائل آموزشی آن ها می گذارد (۲).

توانبخشی کم بینایی شامل استفاده از وسایل غیر اپتیکی،

منابع

1. Bourne RRA, Flaxman SR, Braithwaite T, Cicinelli MV, et al. Vision Loss Expert Group. Magnitude, temporal trends, and projections of the global prevalence of blindness and distance and near vision impairment: a systematic review and meta-analysis *Lancet Glob Health* 2017; 5(9): 888-897.
2. Vingolo EM RV, Domanico D, Anselmucci F. Low vision rehabilitation: current perspectives (review). *Clinical optometry* 2015; 7: 53-58.
3. Gill K MA, Powell AM and Sheidow T. Digital reader vs print media: the role of digital technology in reading accuracy in age-related macular degeneration. *Eye* 2013; 27: 639-643.
4. Joel Spring. *The Universal Right to Education: Justification, Definition, and Guidelines*. Lawrence Associates 2000: 3-7.
5. Gudmundur alfredsson. *the universal declaration of human rights: A common standard of achievement*. martinus Nijhoff publishers 1999: 436.
6. Savani KR, A. Dweck, C. S. Is Education a Fundamental Right? People's Lay Theories About Intellectual Potential Drive Their Positions on Education. *Pers Soc Psychol Bull* 2017; 43(9): 1284-1295.
7. Wofford MCT, S. A human right to literacy education: Implications for serving Syrian refugee children. *Int J Speech Lang Pathol* 2018; 20(1): 182-190.
8. Majlesi Mohamad Bagher ebn mohamad taghi. Baharol anvar, daeratol maarefe bozorg ahadis shiee, Jeld 30; 414.1989. [Persian]
9. Hahm BJ1 SY, Shim EJ, Jeon HJ, Seo JM, et al. Depression and the vision-related quality of life in patients with retinitis pigmentosa. *Br J Ophthalmol* 2008; 92(5): 650-654.
10. Bernhard Sable. *Restoring Low Vision, How to strengthen your potentials in low vision and blindness* ISBN 978-3-00-053785; 2016.
11. Sandy Niemanne. *Helping Children Who Are Blind (Early Assistance Series for Children With Disabilities)*. Hesperian Foundation; First Edition

المللی مکلف می گردند که موارد مورد توافق را به صورت قوانین داخلی مورد اجرا قرار دهند. به عبارت دیگر این قوانین به طور خودکار در حکم قوانین عادی محسوب خواهد شد. بنابراین مقررات حقوقی برای رفع نیاز در جامعه تصویب می گردند مثلاً نیاز به مدارس خاص برای کودکان کم بینا، این گونه خدمات از نظر حقوقی بایستی برای کودکان کم بینا فراهم باشد که متأسفانه در کشور ما فراهم نشده و یا بسیار محدود است.

رشد و تکامل در زمان کودکی وابستگی بسیار زیادی به بینایی دارد. ایجاد حافظه بینایی در نوزادان و کودکان به عنوان یک رفرانس برای فعالیت های آینده محسوب می گردد. لذا کودک کم بینا علاوه بر مشکل بینایی که باید تا آخر عمر با آن زندگی کند با مشکل دیگری بنام نقصان رشد و تکامل مواجه است. حقوق آموزشی کودکان کم بینا در پرتو اصول کلی حقوق، همانند اصل عدالت و انصاف بایستی مورد بررسی قرار بگیرد. حق آموزش از مصادیق حقوق شهروندی و حقوق بشری است لذا بایستی لوازم و شرایط ویژه برای اقشار خاص مثل کودکان کم بینا مورد توجه قانون گذار قرار بگیرد. در توانبخشی کم بینایی بایستی از باقیمانده بینایی حداکثر استفاده صورت پذیرد در غیر این صورت مشکل رشد و تکامل نیز دامن گیر این کودکان خواهد شد.

پیشنهادات: حقوق آموزشی کودکان کم بینا و نابینا در کشور ما ایران نیاز به باز نگری جدی دارد. سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور در این باز نگری بایستی از افراد متخصص در زمینه نابینایی و کم بینایی استفاده لازم را ببرد.

سپاسگزاری

از والدین محترم این کودکان که امکان بررسی بینایی فرزندشان را در اختیار پژوهشگران این مطالعه قرار دادند تشکر و قدر دانی می شود. ضمناً از همکاری صمیمانه معلمان و مسئولین مدارس فوق تشکر و قدردانی می گردد.

- (September 1, 2000), ISBN-13: 978-0942364347. 2000.
12. Holbrook M. Cay. Children with Visual Impairments: A Guide for Parents. Woodbine House; 2 edition (September 20, 2006) ISBN-10: 1890627402.
 13. Alves CCF MG, Rabello S, Gasparetto MERF, Carvalho KM,. Assistive technology applied to education of student with visual impairment. Rev Panam Salud Publica 2009; 26(2): 148-152
 14. Crossland MD, Thomas R, Unwin H, Bharani S, et al. Tablet computers versus optical aids to support education and learning in children and young people with low vision: protocol for a pilot randomized controlled trial, CREATE (Children Reading With Electronic Assistance To Educate). BMJ 2017;7(6): e015939.
 15. Thompson L, Kaufman LM. The visually impaired child. Pediatric Clinics of North America 2003; 50(1): 225-239.
 16. Bines H, Lei P. Disability and education: The longest road to inclusion. International Journal of Educational Development 2011; 31(5): 419-424.
 17. Lamichhane K. Teaching students with visual impairments in an inclusive educational setting: A case from Nepal,. International Journal of Inclusive Education 2017; 21: 1-13.
 18. Franck B, Joshi, D. K. Including students with disabilities in education for all: Lessons from Ethiopia. International Journal of Inclusive Education,. 2017; 21: 347-360.
 19. Lynch P, Lund P, Massah B. Identifying strategies to enhance the educational inclusion of visually impaired children with albinism in Malawi. International Journal of Educational Development 2014; 39: 216-224.
 20. Mohamad Mohamadi Rey Shari. Daneshnameh Ahadis Pezeshki, tarjomeh Saberi Hossain. ed: Darolhadis, Ghom; 2018, [Persian].
 21. Mohamad Ebn Hassan Tosi. Althzibol ahkam, tarjomeh Hassan al moshavi karsan, : Darl kotob al eslamieh, 1987; Jeld 3:266. [Persian]
 22. Micke Vertheyde. The right of education, Article 28: martinus Nijhoff publishers 2006; 22.
 23. Mitchell Scheiman MS, Stephen G. Whittaker, . Low vision Rehabilitation, A practical guide for occupational therapist. published by SLACK incorporated 2007; 207- 230.
 24. Thomas R BL, Rubin G, Dahlmann-Noor A. Assistive technology for children and young people with low vision.Cochrane Database of Systematic Review 2015; 6 (CD011350).
 25. Unicef. What is the Convention on the Rights of the Child? [https:// www. unicef. org/ child-rights-convention/what-is-the-convention](https://www.unicef.org/child-rights-convention/what-is-the-convention), 2019
 26. Schiller E, Fran O'Reilly, Tom Fiore. Marking the Progress of IDEA Implementation, published by the Office of Special Education Programs. URL: "Archived copy" Retrieved June 26; 2007.